
CURSUL I

Fundamentele pedagogiei¹

Fundamentele pedagogiei fac parte din modulul general de psihopedagogie și sunt o componentă esențială a pedagogiei, întrucât reprezintă „introducerea”, având ca „obiectiv central” familiarizarea studenților cu problematica generală a pedagogiei, cu terminologia și cu conceptele esențiale ale acesteia”² (pedagogie, educație, formele educației, laturile educației, educabilitate ș.a.).

I.1. Ce este pedagogia?

Obiective/competențe vizate:

- 01. Să definească în mod operațional conceptele: pedagogie, educație, domeniile educației, funcțiile educației ș.a.*
- 02. Să surprindă diferența specifică privind conceptele definite.*
- 03. Să explice relația pedagogie–educație.*

Fenomenul educativ, respectiv acțiunea educativă a oamenilor, în primă instanță, a avut un caracter empiric, neexistând norme, metode științifice de lucru, sistem educațional. Cuvântul „pedagogie” are etimologie grecească, cel puțin dublă:

- „paidagoge”, care înseamnă a îndruma, a conduce copiii; componentele cuvântului sunt: „pais”, „paidos”, care înseamnă copil, și „agoge”, cu sens de a îndruma, îndrumare/de a conduce;
- „paidagogos”, care înseamnă „conducător de copii”; componentele cuvântului sunt: „pais”, „paidos”, care înseamnă copil, și „agogos” – îndrumător de copii.

Originea cuvântului ne arată că știința educației presupune întotdeauna o direcție în dezvoltarea individului (copil/elev/tânăr/

¹ Marin T., 2012, *Fundamentele pedagogiei; Teoria și metodologia curriculumului; Problematika educației contemporane*, Editura Pro Universitaria, București.

² Păun E., 2005, *Introducere în pedagogie*, MEC.

adult/individ de orice vârstă) și ea s-a născut ca o interogație asupra fenomenului educațional. Într-o accepție mai largă, literatura de specialitate utilizează termenul tot de origine grecească *paideia*; cuvântul are un sens larg: „*cultură a spiritului*”, dar și sens restrâns: *educație* (important este să nu confundăm termenii).

Actul de instaurare a umanului în lume nu este un dat, ci se construiește. Această construcție de dezvoltare a umanului este realizată prin educație, iar știința care o studiază holistic/de ansamblu se numește pedagogie.

Putem spune fără tăgadă că *pedagogia este știința fundamentală a educației/știința educației* și reprezintă o reflectare teoretică a acțiunilor practice care vizează formarea și transformarea generațiilor tinere, și, în general, dezvoltarea individului uman de toate vârstele. Când vorbim despre educația adulților putem să facem referire la *andragogie*.

Succint, pedagogia studiază fenomenul educațional din perspectiva formării și dezvoltării ființei umane, întrucât „calitatea umană este doar un potențial care trebuie schimbat într-o realitate umană”.

Din perspectivă epistemologică, pedagogia este abordată ca: *știință umană, știință socială, dar și ca știință a comunicării sociale*.

Conceptul „pedagogie” se utilizează în mod frecvent începând cu a doua jumătate a secolului al XIX-lea, întrucât în această perioadă se structurează raportul fenomene naturale – fenomene socioumane și, implicit, apare știința, care ulterior se structurează în: științele tari/naturale și științele moi/socioumane, din care face parte și pedagogia.

Legătura dintre pedagogie și educație trebuie interpretată din perspectiva mai multor planuri, și anume:

- pedagogia și educația nu pot fi/nu trebuie confundate;
- nu există pedagogie fără educație;
- raportul știință (pedagogie) – obiect de studiu (educație);
- relația teorie (pedagogie) – practică (procesul educației).

Trebuie să menționăm că de multe ori apare chiar sinonimia dintre ele (pedagogie și educație), aceasta datorându-se faptului că în limba engleză termenul „education” reprezintă atât teoria, cât și practica formativă (totuși este necesar să definim corect termenii).

Planchard E. definește pedagogia „ca știință și artă a educației”, iar Cezar Bârzea accentuează că „știința educației trebuie văzută ca știința modelelor”, dar evidențiază și statutul epistemologic al pedagogiei, ca „știință quasi-experimentală, știință a acțiunii, știință constructivistă, știință consensuală și știință critică”³.

³ Bârzea C., 1998, *Arta și știința educației*, EDP, București.

Trebuie să subliniem că „sensul etimologic al cuvântului «pedagogie», precizat anterior, trebuie reconsiderat în direcția luării în atenție a faptului că demersul formativ pe care îl poate suporta ființa umană se întinde pe durata întregii sale vieți/educație permanentă; ca atare, educația nu se adresează doar copiilor, ci oricărei persoane umane, naturii umane, în ceea ce are general și comun, dincolo de orice deosebiri particulare dintre indivizi”⁴.

În concluzie, **pedagogia** este știința educației și ea studiază „*legile, esența, idealul, conținutul, metodele, mijloacele și formele educației*”.

Având în vedere particularitățile acțiunii educaționale, se poate estima că pedagogia este o știință, în esență, *pozitivă, filosofică și, în același timp, praxiologică*.

Pedagogia, ca știință a educației, vizează două coordonate fundamentale, complementare, și anume:

- coordonate ale finalității acțiunii educative;
- coordonate ale tehnologiei realizării sale.

Din perspectiva primei coordonate, adică cea a finalităților, pedagogia vizează „transpunerea comenzii sociale într-un sistem de norme și principii pedagogice, în timp ce coordonata tehnologiei indică modalitățile concrete de transpunere în practică a ceea ce este implicat în normele și principiile pedagogice elaborate”.

I.2. Domenii/evoluții ale pedagogiei

Obiective/competențe vizate:

01. Să discrimineze evoluțiile interne și externe ale pedagogiei.

02. Să prezinte etapele devenirii pedagogiei ca știință.

Teoria/știința pedagogică – pedagogia actuală- nu este expresia unui demers monodisciplinar; dacă s-ar limita la monodisciplinaritate, demersurile sale explicative nu ar fi nici complete, nici corecte.

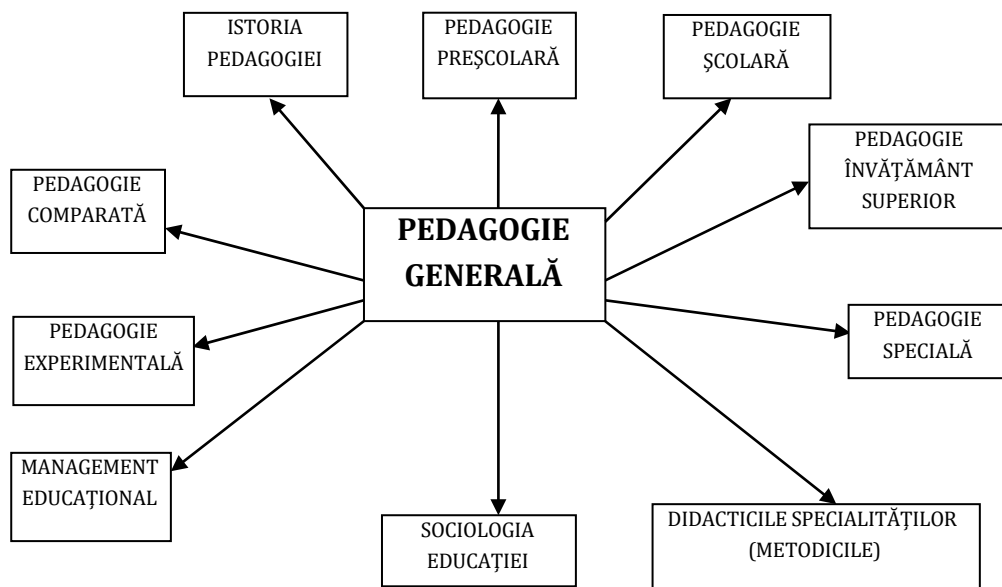
Cu cât pedagogia s-a consolidat și s-a dezvoltat ca știință de sine stătătoare, cu atât au apărut noi ramuri interne și externe, care ulterior au devenit discipline pedagogice. Pentru a putea vorbi despre disciplinele educaționale și despre sistemul științelor educației (științe care studiază educația fie holistic, ca pedagogia, fie particular, tangențial, ca celelalte) este necesar să ne raportăm atât la *evoluțiile externe/derivare externă*, cât și la *cele interne/derivare internă*.

Evoluțiile externe ale pedagogiei sunt determinate atât de factori socioistorici, cât și de factori de conjunctură. Deschiderea pedagogiei

⁴ Cojocariu V.M., 2008, *Fundamentele pedagogiei*, Editura V & I Integral, București.

spre noi fronturi de cercetare asupra educației a condus la apariția așa-ziselor „noi educații”, ce au dat naștere „noilor pedagogii”.

Evoluțiile externe ale pedagogiei au fost atent surprinse într-un tablou dinamic și fluid de Dan Potolea (2001, *Fundamentele educației* – curs, Universitatea din București).

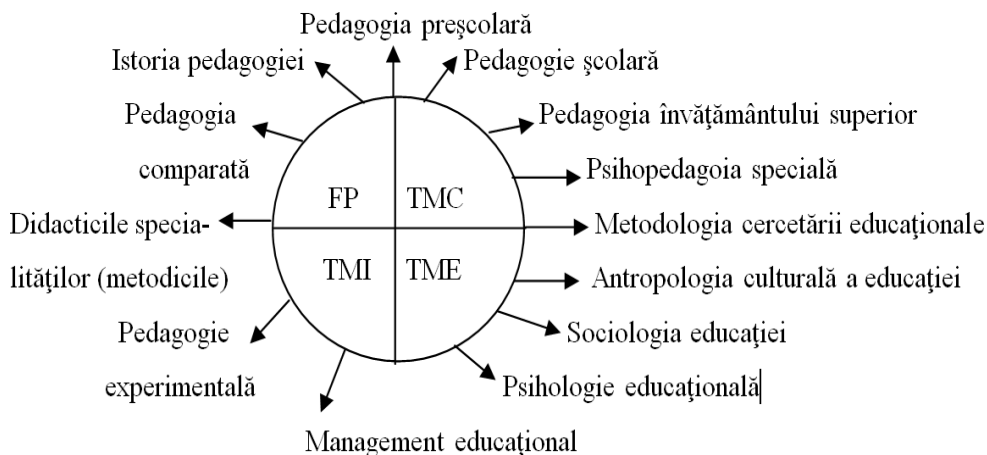
Evoluția externă a pedagogiei (D. Potolea)

Evoluțiile interne ale pedagogiei sunt, pe de o parte, consecințele evoluțiilor externe, dar și ale noilor sinteze apărute la nivelul teoriei educației. În acest context, a fost nevoie de o reconstrucție logică a pedagogiei generale. Dan Potolea (2001) a structurat evoluțiile interne ale pedagogiei pe patru științe/teorii, și anume⁵:

- fundamentele pedagogiei/introducere în pedagogie (FP/IP);
- teoria și metodologia curriculumului (TMC);
- teoria și metodologia instruirii (TMI);
- teoria și metodologia evaluării (TME).

Sintetic, *evoluțiile interne și externe ale pedagogiei* apar în următoarea schemă:

⁵ Potolea D. (2001), *Fundamentele educației* – curs, Universitatea din București.

Evoluțiile interne și externe ale pedagogiei (D. Potolea)

Panțuru S. (2002) prezintă evoluția pedagogiei la nivelul a patru etape distincte, dar formulate foarte general:

- a) etapa desprinderii pedagogiei de filosofie, plasată convențional, la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX, marcată prin două tendințe distincte:
 - autonomizarea discursului în termen de „filosofia educației”;
 - științificizarea discursului autonom în termen de „experimentare a educației”.
- b) etapa consolidării pedagogiei ca știință a educației, plasată în prima jumătate a secolului XX, marcată și ea prin două tendințe:
 - tendința psihologizării;
 - tendința sociologizării.
- c) etapa afirmării pedagogiei, plasată mai mult în cea de-a doua jumătate a secolului XX, caracterizată prin extinderea cercetărilor interdisciplinare și transdisciplinare;
- d) etapa aprofundării discursului pedagogic, specifică mai mult sfârșitului secolului XX și începutului de secol XXI⁶.

Dan Potolea (2001, opera citată), folosind drept criteriu de structurare a științelor educației criteriul epistemologic, constată că disciplinele sistemului științelor educației se pot grupa în patru categorii, conform figurii de mai jos:

⁶ Panțuru S. (2002), *Elemente de teoria și metodologia instruirii*, Editura Universității Transilvania din Brașov.